

УДК 336.7:338.2

Гончарова К. Г.,

*здобувач, кафедра менеджменту та економічної безпеки,**Черкаський національний університет**імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси*

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ РІВНЯ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ТОП-МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ, ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

Остання фінансова криза показала, що найкраще у світовій економіці виживають і розвиваються ті банківські установи, які мають високій рівень ділової репутації. Вони здатні формувати навколо себе свою репутаційну аудиторію та бути надійними гарантами свого продуктового ряду та своєї діяльності. Саме тому, щоб з плином часу банк не втратив цей важливий стратегічний актив, його треба періодично оцінювати. В українському законодавстві не існує чіткого та універсального визначення поняття ділова репутація. Виключення становить лише банківське законодавство, яке найбільш ґрунтовно підходить до регулювання ділової репутації. Тема стабільності та надійності банку, оцінки впливу ділової репутації керівників банку на стабільність банківської установи як наслідок, впливу на економічну безпеку банку є провідними на сьогодні.

Ключові слова: економічна безпека, ризик, банк, загрози, функціональні складові, система, ділова репутація, гудвіл.

ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ УРОВНЯ ДЕЛОВОЙ РЕПУТАЦИИ ТОП- МЕНЕДЖМЕНТА БАНКА В БАНКОВСКИХ УЧРЕЖДЕНИЯХ УКРАИНЫ, КАК СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БАНКА

Гончарова К. Г.

Последний финансовый кризис показал, что лучше всего в мировой экономике выживают и развиваются те банковские учреждения, которые имеют высокий уровень деловой репутации. Они способны формировать вокруг себя свою репутационную аудиторию и быть надежными гарантами своего продуктового ряда и своей деятельности. Именно поэтому, чтобы с течением времени банк не потерял этот важный стратегический актив, его надо периодически оценивать. В украинском законодательстве не существует четкого и определения понятия деловая репутация. Исключение составляет только банковское законодательство, которое наиболее основательно подходит к регулированию деловой репутации. Тема стабильности и надежности банка, оценки влияния деловой репутации руководителей банка на стабильность банковского учреждения и, как следствия, влияния на экономическую безопасность банка на сегодняшний день являются ведущими.

Ключевые слова: экономическая безопасность, риск, банк, угрозы, функциональные составляющие, система, деловая репутация, гудвилл.

FEATURES ASSESSING THE LEVEL OF BUSINESS REPUTATION OF THE BANK'S TOP MANAGEMENT IN BANKS UKRAINE, AS PART OF THE BANK'S ECONOMIC SECURITY

Honcharova K.

The latest financial crisis has shown that the best way to survive in the global economy and develop those banks that have a high level of business reputation. They are able to form around himself a reputation audience and be reliable guarantors of its product range and its activities. That is why, over time, to the bank lost this important strategic asset, it must be periodically evaluated. Ukrainian legislation there is no clear and universal definition of goodwill . The exception is only the banking legislation, which most thoroughly suited to the regulation of business reputation. The issue of the definition of goodwill in scientific studies paid little attention. Not disclosed relationship business reputation and economic security of the bank. We must remember that affect the economic security and stable development of the banking institution. According to the author the disclosure issue stability and reliability of the bank cannot avoid the issue of economic security and its components. The leading topic today is the theme of stability and reliability of the bank's assessment of the impact of business reputation of bank managers on the stability of the banking institution as a result, the impact on the economic security of the bank. This work is devoted to the assessment of goodwill as an important component of economic security of the bank.

Keywords: economic security, risk, bank, threats, functional components, system, classification, business reputation, goodwill.

Постановка проблеми. Банківський сектор України порівняно нещодавно зіткнувся з питанням оцінки ділової репутації на державному рівні. Банки стали вибудовувати свою репутацію ще до того, як в науково-практичний побут увійшло поняття "ділова репутація". Глобальної ідеєю, що лежить в основі банківських комунікацій нинішнього періоду, є ідея лідерства в економічному просторі України. Ця ідея реалізується за допомогою розробки певних тем, спільних для всіх банків, незважаючи на їх несхожість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх публікацій та досліджень таких вчених як Аксенов А. И. [9], Бурбело, Д. В. [3], Беляев В. [4], Герасименко О. М., [10], Костюк В. Д. [8], Стефанчук Р. О. [7], Солоха В. Ю. [3], Уманців Г. В. [6] показав, що, незважаючи на вагомий внесок цих вчених, питанням оцінки ділової репутації керівників банків та самих банків приділяється не достатньо уваги.

Мета статті. Обґрунтування важливості оцінки ділової репутації топ-менеджерів банку та самої банківської установи, аналіз взаємозв'язку ділової репутації, та економічної безпеки банку.

Основні результати дослідження. Закон України «Про банки і банківську діяльність» [1] визначає ділову репутація, як - відомості, зібрані Національним банком України, про

відповідність діяльності юридичної особи (банку) або фізичної особи, у тому числі топ - менеджменту банку та власників істотної участі у такій юридичній особі (банку), вимогам закону, діловій практиці та професійній етиці, а також відомості про порядність, професійні та управлінські здібності фізичної особи. При цьому визначенні можна побачити основні елементи, що використовуються для оцінки ділової репутації як банку так і його топ – менеджменту.

Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» визначає ділову репутацію - сукупність документально підтвердженої інформації про особу, що дає можливість зробити висновок про відповідність її господарської та/або професійної діяльності вимогам законодавства, а для фізичної особи - також про належний рівень професійних здібностей та управлінського досвіду, а також відсутність в особи судимості за корисливі злочини і за злочини у сфері господарської діяльності, не знятої або не погашеної в установленому законом порядку. Як можна побачити, при такому визначенні, необхідним є аналіз додаткових даних з метою оцінки рівня ділової репутації як банку так і його топ-менеджменту.

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 №1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» - визначає ділову репутацію фізичної особи, як під діловою репутацією фізичної особи розуміється набута особою суспільна оцінка її ділових і професійних якостей при виконанні нею трудових, службових, громадських чи інших обов'язків. Під діловою репутацією юридичної особи, у тому числі підприємницьких товариств, фізичних осіб - підприємців, адвокатів, нотаріусів та інших осіб, розуміється оцінка їх підприємницької, громадської, професійної чи іншої діяльності, яку здійснює така особа як учасник суспільних відносин. В даному випадку перед нами елементи оцінки, що залежать від людського фактору та окреслюють соціальні та професійні якості топ-менеджменту банку.

Проте варто наголосити, що недостовірність негативної інформації є правовою презумпцією. А питання чи є розповсюджена інформація про особу негативною і чи була нанесена особі через розповсюдження цієї інформації шкода вирішується судом в кожному конкретному випадку з урахуванням усіх обставин справи.

Стандарти оцінки ділової репутації проводяться як урядовими органами (НБУ, законодавство України) так і неурядовими органами (рейтингові агенції, періодичні видання тощо).

З метою дослідження методів оцінки урядовими органами ділової репутації нами було проведено аналіз законодавства України з даної теми (табл. 1).

Говорячи про нарощування репутації своєї банківської інституції, українські банки "роздувають" свій імідж. Внаслідок чого виникає невідповідність іміджу банку, його зовнішнього образу істинного змісту, з'являються псевдо-бренди. Подібні інциденти мають місце в практиці різних країн.

Окрім матеріального елемента, в рамках економічної трактування репутації банку слід розглядати такі складові, як ризик і власне топ менеджмент банку, як елемент управління банком.

Таблиця 1. Законодавчі норми визначення ділової репутації

Зміст	Законодавчі норми
Ділова репутація може бути предметом договору комерційної концесії	ст.1116 Цивільного кодексу України, ст. 366 ГКУ
ділова репутація та ділові зв'язки можуть бути вкладом учасника простого товариства у спільну діяльність	ст.1133 ЦКУ
ділова репутація має свою вартість – «гудвіл» та є однією зі складових ринкової вартості юридичної особи	п.14.1.40 ПКУ
Чинне законодавство України закріплює, що право на недоторканність ділової репутації, що належить як фізичній так і юридичній особі	ст.ст. 94, 299 ЦКУ
приниження ділової репутації, що належить як фізичній так і юридичній особі розглядається як завдання моральної шкоди	ст.23 ЦКУ
Погіршення ділової репутації може призвести до реальних фінансових збитків. Неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки; неправомірне використання товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу іншого виробника; порівняльна реклама, визнаються Господарським кодексом України неправомірним використанням ділової репутації суб'єкта господарювання, і, відповідно, недобросовісною конкуренцією	ст.ст. 32, 33 ГКУ

Джерело: складено автором

Економічна діяльність передбачає обов'язкову наявність елементів ризику, але стосовно до ділової репутації важливі не самі ризики, а здатність органів управління компанії визначати їх і в разі реалізації діяти відповідно. Таким чином, при визначенні ділової репутації враховується поведінковий елемент, який, у свою чергу, оцінюється учасниками цивільного обороту позитивно, нейтрально або негативно залежно від результатів поведінки.

Тож, власне оцінка ділової репутації топ-менеджменту й самого банку – його гудвілу є важливим елементом управління репутацією банківської інституції.

Нажаль, як було з'ясовано протягом даного дослідження, системна методика оцінки рівня топ-менеджменту банківської інституції на сьогодні відсутня.

Відштовхуючись від аналізу Закону України Про банки і банківську діяльність виплаває чіткий висновок: діловою репутацією керівників банків є відомості, які отримані Національним банком України, про відповідність діяльності голови, його заступників та членів ради банку, голови, його заступників та членів правління (директорів), головного

бухгалтера, його заступника та керівників відокремлених підрозділів банку вимогам закону, діловій практиці та професійній етиці, а також відомості про їх порядність, професійні та управлінські здібності.

Суттєвим є те, що керівником банку може бути лише особа, яка підтвердить свою бездоганну ділову репутацію. Сама ж по собі бездоганна ділова репутація керівника банку набувається не на підставі наявності певних фактів в біографії особи, а скоріше навпаки, їх відсутністю.

Відповідно до репутаційних вимог та професійно-кваліфікаційних характеристик, професійна компетенція банківського топ-менеджменту визначається сукупністю досвіду, умінь та навичок, необхідних для виконання відповідних посадових обов'язків. Проте на сьогодні важлива картина у динаміці, тобто оцінка ділової репутації топ – менеджменту банку проводиться за умов наявності підтверджених у часі фактів.

Професійну компетенцію топ – менеджменту можна розподілити на чотири основних рівні:

1. Фахова компетенція – знання, уміння, навички, досвід, які необхідні керівнику для виконання певних службових завдань.

2. Ділова компетенція – певні якості в розрізі банківських вмінь: організованість, ініціативність, ефективність, працьовитість, що сприяють реалізації службових завдань.

3. Морально-психологічна компетенція – репутаційна складова - самооцінка, справедливість, об'єктивність, культура поведінки тощо як необхідний чинник самоорганізації фахівця.

4. Інтелектуальна компетенція – загальна ерудиція, уміння аналізувати явища в різних сферах економічного життя, знати методологію і мати навички прийняття оптимального рішення. [2,3,4].

Якщо розглядати особливості оцінки ділової репутації топ- менеджменту в розрізі напрямків діяльності банківської інституції, необхідно зробити акцент на дуже важливий аспект у геополітичній ситуації, у якій опинилась Україна, а саме – фінансовий моніторинг банківської діяльності.

Оцінка ділової репутації особи, яка призначається працівником, відповідальним за проведення фінансового моніторингу банку проходить за наступними критеріями:

Відповідно до пункту 31 частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» [5]. Бездоганна ділова репутація – це сукупність підтвердженої інформації про особу, що дає можливість зробити висновок про відповідність її діяльності вимогам законодавства, а також для фізичних осіб - про належні професійні, управлінські здібності та відсутність в особи судимості за корисливі злочини і за злочини у сфері господарської діяльності, не знятої або не погашеної в установленому законом порядку.

Бездоганна ділова репутація топ - менеджменту банку мінімізує деякі не фінансові банківські ризики, що є дуже важливим фактором економічної безпеки банку. Основним завданням якої, є побудова системи, захищеної від зовнішніх та внутрішніх ризиків, та спрямованої на забезпечення найбільш стабільного та ефективного банківського існування.

Адже, враховуючи вищезазначене, не можна не брати до уваги, дуже важливу роль комплаєнс ризиків та репутаційних банківських ризиків, які в першу чергу є факторами створення іміджу банку в очах клієнтів та контролюючих органів.

Продовжуючи тему ділової репутація, неможливо обійти стороною ділову репутацію самої банківської інституції, адже рівень репутації топ – менеджменту не може перевищувати рівень ділової репутації банківської установи.

На сьогодні оцінка ділової репутації банківської установи України може бути опосередкованим показником рівня ділової репутації топ – менеджменту банку.

Перша згадка про матеріальну складову ділової репутації - гудвіл датується 1571 р. Спочатку цей термін вживався юристами, а згодом перейшов до бухгалтерської практики. Причиною цього було визнання гудвілу майновим правом, через що виникла потреба в його оцінці та прийнятті до обліку. В 1891 р. англійський бухгалтер Ф. Мор запропонував підходи до оцінки гудвілу на основі генерованих ним додаткових доходів [6]. У вітчизняній практиці термін «гудвіл» почав використовуватися під час купівлі-продажу підприємств. Розглянемо трактування гудвілу.

МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесів» визначає ділову репутацію (goodwill) як майбутні економічні вигоди, що витікають з активів, які неможливо окремо ідентифікувати або розпізнати. Тобто вартість ділової репутації розраховується не сама по собі, а лише як результат ідентифікації і оцінки інших активів і зобов'язань, що перейшли від компанії-об'єкту до компанії-покупця. В американській теорії гудвіл - це капітал придбань, коли ціна, виплачена за компанію, перевищує ринкову цінність матеріальних активів [5, 6]. У П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств»: гудвіл визначається як перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів та зобов'язань на дату придбання .

Слід зазначити, що визначення гудвілу, які наводяться у законодавчих та нормативних актах, відрізняються в основному визначенням його як результату порівняння вартостей, тобто гудвілу, що виникає під час придбання. Існують суперечності щодо визначення складових гудвілу та виділення його з групи НМА. Деякі елементи, що формують вартість гудвілу, в обліку відносяться до НМА.

У науковій літературі зустрічаються близькі по значенню та синонімічні терміни «ділова репутація», «авторитет», «популярність», «імідж», «бренд» і ін. Частіше всього гудвіл ототожнюється з діловою репутацією, оскільки розкриває близькі по суті властивості і ознаки цих понять. [7, 8, 9,].

При цьому оцінка змісту ділової репутації включає дві складові:

- якісну оцінку стану або положення банківської установи (власне репутація, або внутрішньо генерований гудвіл);
- кількісну міру привабливості банківської інституції як суб'єкта ринкових відносин (гудвіл при придбанні банку) [10].

Під час придбання банківської установи формується оцінка вартості ділової репутації банку. Наявність гудвілу, за який покупець дає згоду заплатити, свідчить про переваги, які має придбана банківська установа внаслідок більш ефективного використання активів.

Висновок. В загальному розумінні, ділова репутація топ-менеджменту банку – це відомості, які отримані Національним банком України, про відповідність діяльності голови, його заступників та членів ради банку, голови, його заступників та членів правління (директорів), головного бухгалтера, його заступника та керівників відокремлених підрозділів банку вимогам закону, діловій практиці та професійній етиці, а також відомості про їх порядність, професійні та управлінські здібності. А також проаналізовані вимоги до ділової репутації керівників банку. Ділова репутація впливає на ризики банку, які в свою чергу впливають на економічну безпеку банку. Питанням ділової репутації банку потрібно приділяти підвищену увагу на рівні контролюючих органів, але й банки повинні усвідомити важливість контролю за рівнем ділової репутації власної установи.

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
2. Глобал Репак 100. Репутація світових компаній, 15 країн, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/Chuiiev/2012-country-rep-trak-the-worlds-most-reputable-countries-2012>.
3. Бурбело О. А. Економіка і правова безпека репутації підприємства / О. А. Бурбело, Д. В. Солоха, В. Ю. Припотень: монографія.– Луганськ. Янтар, 2006.
4. Беляев В. Репутація фірми / В. Беляев // Город бизнеса [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gorodbiznesa.ru/reputaciya-firmy/>.
5. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>
6. Уманців Г.В. Внутрішній гудвіл підприємства: економічна природа, проблеми оцінки та обліку // Бухгалтерський облік і аудит (укр.).- 2006.- № 9.
7. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія / Р. О. Стефанчук ; відп. ред. Я. М. Шевченко. — К.: КНТ, 2008.
8. Костюк В. Д. Нематериальные блага. Защита чести, достоинства и деловой репутации / В. Д. Костюк. — М.: Лекс. Книга, 2002.
9. Аксенов А.И. Оценка нематериальных активов при объединении компаний // Финансовый менеджмент (рус.).- 2006.- № 5.
10. Герасименко О.М. Моделювання системи забезпечення кадрової безпеки суб'єкта господарювання, Економіка та управління підприємствами - актуальні проблеми економіки №2(128), 2012.

Стаття надійшла до редколегії 24.01.2016 р.